Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 8. 2022, sp. zn. 25 Cdo 3704/2021, ECLI:CZ:NS:2022:25.CDO.3704.2021.1

Číslo: 8/2024

Právní věta:

Poškození sousední nemovitosti bouracími stavebními pracemi zakládá povinnost nahradit škodu tím vzniklou bez ohledu na protiprávnost a zavinění (objektivní odpovědnost) podle § 2926 o. z., aniž se škůdce může této povinnosti zprostit tzv. liberací.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 19.08.2022

Spisová značka: 25 Cdo 3704/2021

Číslo rozhodnutí: 8

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody, Škoda na nemovité věci (o. z.)

Předpisy: § 2926 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud dovolání žalované v části, v níž směřovalo proti výroku ve věci samé rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 29. 6. 2021, sp. zn. 83 Co 138/2020, ohledně 1.151.575 Kč s příslušenstvím, zamítl; ohledně částky 3.000 Kč s příslušenstvím je odmítl.

I.
Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Jablonci nad Nisou rozsudkem ze dne 18. 6. 2020, č. j. 110 C 9/2019-151, uložil žalované, aby zaplatila žalobkyni 1.447.904 Kč s příslušenstvím, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Shledal důvodným nárok na náhradu škody spočívající v nákladech na statické posouzení (3.000 Kč) a na podrobný položkový rozpočet na statické zabezpečení objektu (5.000 Kč), dále v nákladech na odklizení suti (23.520 Kč) a na vyčištění strojního zařízení (340.000 Kč), konečně pak v rozdílu ceny budovy před a po poškození (788.054 Kč) a v ušlém zisku po dobu odstavení elektrárny (288.330 Kč). Vyšel ze zjištění, že dne 8. 6. 2017 při demolici budovy ve vlastnictví žalované její zaměstnanec rozsáhle poškodil bagrem stavebně-technicky propojenou budovu strojovny malé vodní elektrárny ve vlastnictví žalobkyně tak, že způsobil popraskání obvodového zdiva, poškodil dveře, omítky a rozvody vedené ve zdivu a do strojovny nahrnul větší množství suti a nečistot. Vodní elektrárna musela být za

účelem vyčištění a oprav strojního zařízení odbornou firmou odstavena z provozu po dobu zhruba čtyř měsíců. V řízení nebylo prokázáno, že by žalovaná jakkoliv vyrozuměla žalobkyni o potřebě přerušit provoz elektrárny či učinit jiná opatření v souvislosti s postupem demoličních prací. Soud proto dovodil odpovědnost žalované za škodu způsobenou provozní činností podle § 2924 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“); na straně žalobkyně neshledal žádné spoluzavinění.

2. Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci rozsudkem ze dne 29. 6. 2021, č. j. 83 Co 138/2020-193, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v části výroku o platební povinnosti žalované ve výši 1.154.574 Kč, ohledně částky 5.000 Kč jej změnil tak, že žalobu zamítl, a v části výroku, jíž bylo žalované uloženo zaplatit 288.330 Kč, rozhodnutí soudu prvního stupně zrušil, stejně jako ve výroku o náhradě nákladů řízení, a věc mu v tomto rozsahu vrátil k dalšímu řízení. Odvolací soud se v zásadě ztotožnil se závěry soudu prvního stupně o odpovědnosti žalované za škodu, odlišně však věc právně kvalifikoval, neboť dovodil naplnění zvláštní skutkové podstaty škody na nemovité věci podle § 2926 o. z., která je ke škodě z provozní činnosti ve vztahu speciality a na rozdíl od ní se jedná o objektivní odpovědnost bez možnosti liberace. Shodně dospěl k závěru, že žalobkyně si ani zčásti nezpůsobila škodu sama. Námitku žalované, že žalobkyně mohla vědět, kdy budou prováděny demoliční práce v oblasti společné stěny obou budov, a měla proto přerušit provoz elektrárny, odvolací soud odmítl s tím, že žalovaná v souvislosti se zamýšlenou stavební činností na potřebu přerušení provozu neupozornila. Ze znaleckého posudku vyplynulo, že při demolici stavebně propojených budov mělo být v místě společné stěny postupováno zvlášť šetrným způsobem, např. ručním bouráním. Žalobkyně mohla důvodně předpokládat, že žalovaná bude postupovat právě takovým způsobem, který neohrozí stabilitu budovy strojovny ani provoz elektrárny a nevyžaduje z její strany žádná preventivní opatření. Odvolací soud nepřiznal žalobkyni pouze náhradu za náklady na vypracování položkového rozpočtu na statické zabezpečení objektu a ohledně ušlého zisku z odstávky vodní elektrárny sice dovodil důvodnost základu nároku, nicméně nebyl dostatečně zjištěn skutkový stav k výši škody.

II.
Dovolání a vyjádření k němu

3. Rozsudek odvolacího soudu v potvrzujícím výroku o platební povinnosti napadla žalovaná dovoláním, jehož přípustnost ve smyslu § 237 o. s. ř. spatřuje v tom, že rozhodnutí odvolacího soudu závisí na řešení otázek hmotného nebo procesního práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe a která v rozhodovací praxi dovolacího soudu nebyla doposud řešena. Jedná se konkrétně o otázky: 1) zda soud posoudil správně daný případ podle § 2926 o. z. jako škodu na nemovité věci namísto podle § 2924 o. z., 2) zda § 2926 o. z. představuje objektivní odpovědnost bez možnosti liberace, 3) zda byly dostatečně prokázány konkrétní příčiny vzniku škody, 4) spoluzpůsobení škody ze strany žalobkyně. K první otázce žalovaná dále rozvádí, že odvolací soud nesprávně dovodil vztah speciality mezi těmito dvěma ustanoveními. V důsledku upřednostnění § 2926 o. z. byla žalovaná zbavena možnosti liberace, kterou by jí § 2924 o. z. poskytl. Ve vztahu k druhé otázce pak poukazuje na nejasnost § 2926 o. z., když v něm není explicitně stanoveno, že se jedná o povinnost nahradit škodu bez ohledu na zavinění. Jedná se proto o skutkovou podstatu zohledňující zavinění na straně škůdce a též porušení právní povinnosti z jeho strany. Žalovaná přitom postupovala zcela v souladu s rozhodnutím stavebního úřadu o odstranění stavby. U třetí otázky odkazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2013, sp. zn. 25 Cdo 3636/2012, podle kterého je obecná způsobilost stavebních prací vyvolat škodlivé účinky na přilehlých nemovitostech sice notorietou, nicméně konkrétní příčiny musí být v soudním sporu spolehlivě prokázány. K poslední otázce pak uvádí, že odvolací soud se nezabýval porušením obecné prevenční povinnosti ze strany žalobkyně, která znala vzájemnou technickou propojenost objektů a měla povědomí o postupu demoličních prací. Žalovaná proto navrhla, aby dovolací soud rozhodnutí odvolacího soudu v

napadeném rozsahu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

4. Žalobkyně ve vyjádření k dovolání uvedla, že žalovaná nevymezuje konkrétním způsobem důvod přípustnosti podle § 237 o. s. ř., a dovolání proto nesplňuje všechny zákonné náležitosti. Odvolací soud správně dovodil vztah speciality mezi § 2926 o. z. a § 2924 o. z., přičemž odborná literatura uvádí jako příklad aplikace § 2926 o. z. právě bourací práce. Správně dospěl též k závěru, že toto ustanovení upravuje případ absolutní objektivní odpovědnosti. Žalobkyně je navíc přesvědčena, že během řízení prokázala zavinění na straně žalované, která si nepočínala náležitě odborně a opatrně, a svým jednáním porušila § 2900 o. z. Ke třetí a čtvrté otázce pak uvádí, že prokázala příčinu škody spočívající v jednání žalované a nebyla zde žádná míra jejího spoluzavinění. Navrhla proto, aby bylo dovolání odmítnuto.

III.
Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastnicí řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenou advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., a je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť se týká otázek výkladu § 2926 o. z., které dosud nebyly v rozhodovací praxi dovolacího soudu řešeny. Dovolání není důvodné.

IV.
Důvodnost dovolání

6. Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

Podle § 2895 o. z. je škůdce povinen nahradit škodu bez ohledu na své zavinění v případech stanovených zvlášť zákonem.

Podle § 2910 o. z. škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.

Podle § 2926 o. z. kdo, byť oprávněně provádí nebo zajišťuje práce, jimiž se jinému působí škoda na nemovité věci, nebo jimiž se držba nemovité věci znemožní nebo podstatně ztíží, nahradí škodu z toho vzniklou.

7. Základní norma povinnosti hradit škodu (dříve nazývaná obecnou odpovědností za škodu) je s účinností od 1. 1. 2014 obsažena v § 2910 o. z. a spočívá na principu, že újmu (majetkovou škodu či nemajetkovou újmu) má nahradit ten, kdo ji způsobil svým zaviněným protiprávním jednáním. Vedle toho zákon ukládá povinnost nahradit újmu i v některých zvláštních případech bez ohledu na porušení zákona a na zavinění, jak předpokládá § 2895 o. z. s tím, že to zákonodárce zvlášť stanoví. Dovolání formuluje otázku, zda poškození nemovité věci oprávněným prováděním či zajišťováním prací (§ 2926 o. z.) je takovýmto případem a zda má škůdce možnost se odpovědnosti zprostit (tzv. liberace).

8. Důvodová zpráva k § 2926 o. z. sice zdůrazňuje, že jeho předlohou byl vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937, nicméně tento návrh žádné podobné ustanovení neobsahuje. S "poškozením nemovitostí" se do té doby bylo možné setkat jen v zákoně č. 238/1854 ř. z., podle kterého ručila železnice za veškerou škodu, která stihla sousední nemovitosti tím, že se železnice staví nebo

provozuje (srov. Sedláček, J. Obligační právo III. Mimosmluvní závazky. Brno: Československý akademický spolek Právník, 1929, s. 61). Úpravu v prakticky totožném znění však obsahoval § 420a odst. 2 písm. c) zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 4. 1964 do 31. 12. 2013 (škoda je způsobena provozní činností, je-li způsobena oprávněným prováděním nebo zajištěním prací, jimiž je způsobena jinému škoda na nemovitosti nebo je mu podstatně ztíženo nebo znemožněno užívání nemovitosti), který je výslovně řadil mezi případy provozní činnosti. Pro činnost organizací při tzv. hospodářském styku bylo totéž pravidlo obsaženo v § 145a zákona č. 109/1964 Sb., hospodářského zákoníku, účinného do 31. 12. 1991.

9. I podle dikce § 2926 o. z. (gramatický výklad) jde svou povahou skutečně o institut provozní činnosti blízký, neboť pokrývá odpovědnost za škodu způsobenou zpravidla technickými či technologickými postupy, a to bez ohledu na porušení právní povinnosti a na zavinění ve smyslu § 2985 o. z. Není důvod dovozovat zde podmínku zavinění (viz Bezouška in Hulmák, M. a kol., Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1610), naopak tato úprava jednoznačně navazuje právě na obecné východisko založené ustanovením § 2895 (shodně např. Pašek in Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol., Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 3057; obdobně též Melzer in Melzer, F., Tégl, P. a kol., Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. Praha: Leges, 2018, s. 513, který hovoří o tzv. odpovědnosti za ohrožení). Lze říci, že na této povaze posuzovaného ustanovení se prakticky shoduje veškerá česká právnická literatura (viz dále též Tichý, L., Hrádek, J. Deliktní právo. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 314; Lovětinský, V. Objektivní odpovědnost v českém deliktním právu. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 109). Výklad § 420a odst. 2 písm. c) obč. zák. nečinil potíže ani v soudní praxi, judikatura však nebyla četná. O stejná východiska se opírá i aktuální judikatura dovolacího soudu k § 2926 o. z., reprezentovaná rozsudkem ze dne 24. 5. 2022, sp. zn. 25 Cdo 233/2022 (škoda způsobená navršením zeminy při výstavbě domů).

10. Z gramatického hlediska nelze přehlédnout ani to, že v § 2926 o. z. je výslovně zmíněna oprávněnost provádění prací, čímž vyniká objektivní charakter povinnosti nahradit škodu právě bez ohledu na protiprávnost. Podmínkou ovšem je, že se škoda dotkla (zpravidla sousední, i když zákon takové omezení přímo neformuluje) nemovitosti – buď byla sama nemovitost poškozena, anebo byla její držba znemožněna či podstatně ztížena. Jistá odlišnost od provozních činností pak tkví v tom, že provádění či zajištění prací nemusí mít nutně charakter provozní činnosti ve smyslu a za všech podmínek § 2924 o. z.; může mít i méně technickou povahu nebo může jít i o neziskovou nebo jednorázovou činnost. Prováděním prací se má na mysli faktický výkon práce, který může spočívat v různorodé činnosti, nejčastěji půjde o stavební práce na sousední nemovité věci. Může jít o jakékoliv práce, které ovšem mají negativní vliv na cizí nemovitou věc (např. práškování sousedního pole). V každém případě se nerozlišuje, zda je činnost škůdce oprávněná, nebo ne (Bezouška, P. in citované dílo, s. 1610).

11. Těmto závěrům nasvědčuje i výklad systematický, neboť uvedené ustanovení bylo oproti stavu do 31. 12. 2013 vyčleněno z ustanovení o běžné (prosté) provozní činnosti a nyní stojí samostatně za úpravou provozu zvlášť nebezpečného a před úpravou provozu dopravy a dopravních prostředků. Z takového zařazení lze rovněž usuzovat na objektivní odpovědnost, neboť zákonodárce předmětnou skutkovou podstatu jasně přiřadil k jiným činnostem spojeným s přísnou objektivní odpovědností, zároveň však vyčleněním z provozní činnosti přiřkl ustanovení § 2926 o. z. jistou míru samostatnosti a odlišnosti. Jednou z odlišností je nepochybně zmíněná a dovoláním kritizovaná absence liberačního důvodu. Je pak otázkou, zda tak byl vyjádřen záměr zákonodárce či zda jde o legislativní nedopatření či mezeru v zákoně.

12. Podle názoru dovolacího soudu jde o čitelnou vůli zákonodárce, která odpovídá smyslu a účelu úpravy objektivních typů odpovědnosti. V moderním deliktním právu, které sleduje určitý trend rozšiřování přísných odpovědnostních typů zpravidla s ohledem na potřebu eliminace nepříznivých následků plynoucích ze zdrojů zvýšeného nebezpečí, není nikterak výjimečné, že újma má být

přičtena tomu, jehož zájmům zdroj zvýšeného (ale povoleného) nebezpečí slouží, neboť výhody i nevýhody mají spadat na jednu stranu. Rozhodující je myšlenka, že vystavení cizích statků nebezpečí při činnosti sloužící k vlastnímu prospěchu má vést k povinnosti nahradit nevýhody z toho vzniklé. Například i Principy evropského deliktního práva (PETL) v čl. 5:101 a 5:102 též spojují přísnou objektivní odpovědnost se zvýšeným zdrojem nebezpečí. Lze doplnit, že vedle zvýšeného zdroje nebezpečí může být důvodem pro uložení objektivní odpovědnosti též usnadnění důkazní situace poškozeného, který nemusí prokazovat zavinění (porušení právní povinnosti) osoby povinné k náhradě (van Dam, C. European Tort Law. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 298, Melzer, F. in citované dílo s. 53, Tichý, L., Hrádek, J., citované dílo, s. 61). Mohou tu být i další důvody jako důvody sociální či hospodářská únosnost (Melzer, F. in citované dílo, s. 52-53).

13. Protože existuje řada činností spojených s různými riziky vzniku škod pro okolí či poživatele nabízených služeb, upravuje zákon vícero odpovědnostních typů [mezi dalšími například škoda způsobená zvláštní povahou provozu dopravy či dopravních prostředků (§ 2927 a násl. o. z.), škoda způsobená zvířetem (§ 2933 a násl. o. z.), škoda způsobená věcí vadnou či působící sama od sebe (§ 2936 a 2937 o. z.), škoda na věci odložené (§ 2945 o. z.) či vnesené (§ 2946 o. z.), škoda na věci převzaté ke splnění závazku (§ 2944 o. z.), škoda způsobená vadou výrobku (§ 2939 a násl. o. z.)] a v jejich úpravě lze vysledovat různou míru přísnosti jednotlivě formulovaných skutkových podstat. Některé z nich umožňují tzv. liberaci škůdce (ten má možnost se odpovědnosti zprostit, jestliže například prokáže, že škodě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí nebo že by ke škodě došlo i jinak), některé ovšem nikoliv. Vzhledem k povaze přísné objektivní odpovědnosti je proto třeba dovodit, že liberace je umožněna jen tam, kde ji zákon výslovně zakotvuje a definuje okolnosti, které odpovědnost škůdce vylučují. Z toho pak plyne, že postrádá-li úprava objektivní odpovědnosti za škodu způsobenou na nemovitosti v § 2926 o. z. zmínku o možnosti liberace, zákon zakládá tzv. odpovědnost absolutní, tj. bez možnosti zproštění se odpovědnosti.

14. Ze všech těchto důvodů je zřejmé, že vykládané ustanovení dopadá na posuzovaný případ poškození sousední nemovitosti bouracími stavebními pracemi za pomoci bagru. I když provoz bagru může vykazovat znaky provozní činnosti či provozu dopravního prostředku (nepůsobí-li jako pracovní stroj), nelze považovat ustanovení § 2924 o. z. o provozní činnosti za speciální úpravu, která by jen pro určitý mechanismus vzniku újmy vylučovala (nahrazovala) použití § 2926 o. z., jsou-li splněny v něm uvedené znaky. Odvolací soud je tedy aplikoval správně včetně závěru o nemožnosti liberace. Na tomto závěru nic nemění ani třetí a čtvrtá v dovolání vymezená otázka. Žádná z nich totiž neobsahuje způsobilý dovolací důvod ve smyslu § 241a odst. 1 o. s. ř., neboť nezpochybňuje právní posouzení věci, nýbrž vychází z jiného skutkového stavu, než z jakého vyšel při posouzení věci odvolací soud. Samotné hodnocení důkazů odvolacím soudem (opírající se o zásadu volného hodnocení důkazů zakotvenou v ustanovení § 132 o. s. ř.) nelze úspěšně napadnout dovolacím důvodem podle § 241a odst. 1 o. s. ř. (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2394/2013). Z provedeného dokazování jasně vyplynulo, že příčinou škody bylo jednání žalované (stavební demoliční činnost s využitím bagru). V tomto ohledu je tedy nepřípadný odkaz dovolatelky na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2013, sp. zn. 25 Cdo 3636/2012, resp. odvolací soud se s ním nedostal do rozporu, neboť závěr o příčině škody učinil na základě provedených důkazů, nikoliv úvahou, která by nebyla podložena.

15. Rozhodnutí odvolacího soudu je tedy z hlediska uplatněných způsobilých dovolacích důvodů věcně správné, Nejvyšší soud proto dovolání žalované podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.